

ABSTRACT

The purpose of this article is first to highlight two key terms calling creative dance a subject tradition, and then to investigate what is needed to call something a research field and how creative dance as a field is delimited and established. The empirical material consists of 87 peer-reviewed articles and six doctoral studies, and the article seeks to discuss the following research question: *Does creative dance in a school context constitute a research field, and if so, what significance does this research field have in a school context today?* Through a content analysis of the selected articles and doctoral studies, common features of the studies are presented, and the question of whether these common features can qualify as constituting a research field is further elaborated. The results show that creative dance in a school context can be understood and delimited as a research field. Based on that, the authors argue that the teaching of creative dance should be research-based. Creative dance in a school context is a field of research that has the potential to have significance on a societal level because it can contribute with knowledge about the significance of the body, movement and creative processes in dance in people's learning and meaning-making processes.

Keywords: Dance, creative dance, dance in school, bodily learning, research field

SAMMENDRAG

Hensikten med denne artikkelen er først å synliggjøre to sentrale premisser for å kalle skapende dans en fagtradisjon, deretter å undersøke hva som skal til for å kalle noe et forskningsfelt og hvordan skapende dans som felt er avgrenset og etablert. Det empiriske grunnlaget består av 87 fagfellevurderte artikler og seks doktorgradsstudier, og forskningsspørsmålet artikkelen belyser er: *Utgjør skapende dans i en skolekontekst et forskningsfelt, og om så er, hvilken betydning har det i en skolekontekst i dag?* Gjennom en innholdsanalyse av de utvalgte artiklene og doktorgradsstudiene presenteres fellestrekk ved studiene og om disse fellestrekene kan kvalifisere til å utgjøre et forskningsfelt. Resultatene viser at skapende dans i en skolekontekst kan bli uttrykt og avgrenset som forskningsfelt, og basert på det, hevder forfatterne at det å undervise i skapende dans bør bygge på forskning. Skapende dans i en skolekontekst er et forskningsfelt som har et potensial for å ha en samfunnsmessig betydning fordi det kan bidra med kunnskap om hvilken betydning kropp, bevegelser og skapende prosesser i dans kan ha i menneskers lærings- og dannelsesprosesser.

Nøkkelord: Dans, skapende dans, dans i skolen, kroppslig læring, forskningsfelt

SKAPENDE DANS I EN SKOLEKONTEKST – ET FORSKNINGSFELT?¹

FORFATTERE: Trine Ørbæk*, ph.d., Førstelektor i pedagogikk, Universitetet i Sørøst-Norge
Gunn Engelsrud, ph.d., Professor, Norges idrettshøgskole

INNLEDNING

Dans er et fagfelt som ofte vekker følelser og skaper diskusjoner. Slik har det vært siden 1960, da å være kreativ og skape egne danser har vært prioritert i læreplanene i Norge. I dag er det også en forventning om at undervisning skal bygge på forskning innenfor de ulike fagene og emnene som det skal undervises i, og at undervisningen skal være av høy kvalitet, slik det blant annet kommer fram i *Lærerutdanning 2025 – Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene* (Kunnskapsdepartementet, 2017a). Et spørsmål blir dermed: Hvordan forskes det på dans, og ikke om det skal forskes på dans. I så fall: Hva kan danseforskning komme fram til? Hvilken kunnskap om dans trengs fra forskning for å ha dans som emne i skolen? Hvilke tradisjoner for å forske om dans, finnes? Hva slags kunnskap om hva det vil si å fremme elevenes kreativitet, sosiale og estetiske utvikling og gi gode opplevelser av å være i bevegelse, finnes i forskning om dans? Og hvilken forskningsbasert kunnskap finnes om hvilken betydning det å skape dans, kan ha i en skolekontekst i dag?

1. Artikkelen er en bearbeidet versjon av oppgitt emne til prøveforelesningen: *Redegjør for skapende dans som forskningsfelt og draft betydningen av dette for en kroppsvøivingsdidaktisk forskningstradisjon* i forbindelse med Trine Ørbæks disputas 25. juni 2018.

©2019 Trine Ørbæk and Gunn Engelsrud. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

CITE THIS ARTICLE: Ørbæk, T. & Engelsrud, G. (2019). Skapende dans i en skolekontekst – et forskningsfelt? *På Spissen forskning / Dance Articulated, Special Issue Bodily Learning* 2019 (2), 4-26.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18862/ps.2019.502.2>

EDITOR FOR THIS ARTICLE: Tone Pernille Østern, Dr. of Arts in Dance, Professor, NTNU Norwegian University of Science and Technology.

*CORRESPONDENCE TO: trine.orbak@usn.no

- ▶ Vårt utgangspunkt for artikkelen er at det i dans (som andre fenomener) finnes tradisjoner. Vi sikter til det sosio-historiske tradisjonsbegrepet som Tore Lindholm (1985, s. 105) beskriver som "specific repertoires of practice", der en tradisjon blir beskrevet ut fra "skills, competences, the exercise of rules or frameworks, opinions, aspirations, sensibilities and roles of institutions" innenfor ulike praksiser. Vi har valgt å starte med å trekke fram noen sentrale dansekunstnere som vi argumenterer for at særlig har bidratt til å forme fagfeltet skapende dans, og som også har influert hvordan skapende dans har blitt utviklet i en skolekontekst generelt.

Spørsmål vi vil belyse er om det, når det er snakk om skapende dans i en skolekontekst, er mulig å komme fram til at skapende dans kan sies å utgjøre et eget forskningsfelt? Og videre, hva skal til for å kalle noe et forskningsfelt, og hvordan har dans som felt blitt avgrenset og etablert? For å belyse dette er vi ute etter å finne fellestrekk ved forskning som har *skapende dans i en skolekontekst* som tema, og videre vil vi undersøke om disse fellestrekkene kan kvalifisere til å utgjøre et forskningsfelt. Vi spør altså: *Utgjør skapende dans i en skolekontekst et forskningsfelt, og om så er, hvilken betydning har det i en skolekontekst i dag?*

For å nærme oss spørsmålet begynner vi med å presentere skapende dans som fag.

SKAPENDE DANS SOM FAG

Skapende dans, også kalt kreativ dans, har oppstått som en protest mot danseformer som for eksempel klassisk ballett, folkedans eller andre danseformer som er basert på etablerte trinn, bevegelsesmønstre, så vel som begreper. En som forbindes med skapende dans, er Isadora Duncan (1877–1927). Som dansekunstner virket hun både i USA og Europa, og hos Duncan finner vi et begrep om *naturlige bevegelser* (Daly, 1994). Det å danse skulle dermed kunne basere seg på det som var naturlig. Hva som faller inn under naturlige bevegelser, var hos Duncan det å bevege seg barbeint, bruke alle kroppens tilgjengelige uttrykk og å være i flyt (Daly, 1994). Tenker vi videre ut fra Duncan, kan bevegelser som å løpe, rulle, hinke, hilse og så videre inkluderes i dansen. Slike bevegelser skjer og manifesteres i kroppens mangfoldige bevegelser – et bevegelsesforråd – som den enkelte har utviklet gjennom å ha levd i og gjennom ulike situasjoner over tid. Nye opplevelser av bevegelser utvider, ifølge David Pilbäck (2013), subjektets bevegelsesforråd. Overført til artikkelens tematikk kan vi dermed si at en dansers naturlige bevegelser er det som utvikles og utvides gjennom å skape dans. Vi skaper med andre ord dans ut fra den naturlige kroppen. Det innebærer samtidig at den naturlige kroppen er en uttrykkende kropp. Vårt perspektiv på Duncan er at hennes egen dansemåte skilte seg fra etablerte danseformer på den tid – der hun så at det å prestere eller kunne noen bevegelser, var forutsetningen *før* dansen kunne skapes.

Her finner vi en interessant forskjell i forståelser av det å skape dans, som får en særlig betydning i og for undervisning og læring innen feltet. Et spørsmål som ofte stilles er: Må eleven/danseren kunne noe om dans før vedkommende kan begynne å skape dans? Spørsmålet belyses i avhandlingen "Å skape dans i kroppsøvlingslærerutdanning – studenters erfaringer" (Ørbæk, 2018) der det fremgår at å skape dans *ikke* krever ▶

- spesifikke forkunnskaper innen ulike danseformer som for eksempel hiphop, salsa, vals og klassisk ballet. I avhandlingen vises at elever kan oppleve å få til dans på mangfoldige måter, gitt en undervisning som støtter opp under deres bevegelser og oppfordrer til akkurat dette.

Skapende dans har også sine røtter fra fridans – en danseform som utviklet seg i Europa på begynnelsen av 1900-tallet. Også i fridans var målet å utforske sitt eget uttrykk og bevegelsesmateriale, for så å bruke det i eller til å skape sine egne danser (Fisher, 2002). Ifølge Valeska Gert (1892–1978), en av fridansens forgjengere, var fridans en måte å get to the core of the subject, to reveal its innate truth through honest personal investigation, and to allow the dancing self to be a conduit from inner reality to universalities (Fisher, 2002, s. 13). To andre kjente navn fra europeisk dans, og som var inspirert av Duncan, var Mary Wigman (1886–1973) og Rudolf Laban (1879–1958). Laban var opptatt av kvaliteter i bevegelser, bevegelser i rommet og forholdet mellom kroppen og rommet. Romlige referanserammer var for Laban rommets diagonaler, plan og akser. Videre hvordan kvaliteter i bruk av tiden, vekten og flyten var integrert i, og uttrykt gjennom, bevegelser i rommet. Han publiserte blant annet boken *Effort* (Laban, 1947) sammen med Lisa Ullmann. Sammen etablerte de "Art of Movement Studio" i Manchester. Dette studioet ble et sentrum for dans i utdanning i England (Laban, 1948).

I USA utviklet fridans seg i en annen retning enn i Europa. Clark Wilson Hetherington, leder for kroppsøvingslærerutdanningen ved universitetet i Wisconsin og Trilling, ansvarlig for kvinnes kroppsøvingslærerutdanning, oppfordret Margaret N. H'Doubler (1889–1982), som også var utdannet kroppsøvingslærer, til å "look into dance suitable for college woman" (Vertinsky, 2010, s. 1116). Inspirert av Duncan, John Dewey (1859–1952) og tysk fridans (Vertinsky, 2010), utviklet hun en forskningsstudie der skapende dans ble benyttet som metode for å nå pedagogiske mål i kroppsøvingsfaget. H'Doubler hevdet at

... if dancing is to hold a place of importance in an educational curriculum [...] those teaching this activity should believe in its values, not as performance but as an educational influence of the finest type. (H'Doubler, 1998/1921, s. 12)

H'Doubler (1998/1921) fremhevet betydningen av skapende dans som utdanning og at det å skape dans og å danse kan være en personlig, ikke-konkurrerende, demokratisk aktivitet, der studentene lærer å uttrykke seg. Ved universitetet i Wisconsin innførte H'Doubler i 1926 skapende dans som et akademisk fag innenfor kroppsøvingslærerutdanningen i USA. Det bidro til en oppblomstring av utdanningsprogram i dans ved de amerikanske universitetene på 1960-tallet der også skapende dans inngikk som eget fag, i den hensikt at studentene skulle tilegne seg kunnskap om hvordan ulike koreografer skaper dans og at studentene skulle lære om å skape dans ut fra egne erfaringer (Hagood & Kahlich, 2007).

Sammenligner vi røttene etter Duncans naturlige dans og fridansen, slik den ►

▶ videreutviklet seg til skapende dans gjennom arbeidet til H'Doubler og Laban, får vi fram at skapende dans som fag har røtter i, og er uttrykk for, to ulike perspektiv. Den amerikanske retningen var særlig inspirert av Deweys pedagogiske tenkning om å ta utgangspunkt i *egne* bevegelseserfaringer for å skape nye bevegelseserfaringer. Sentral var en forståelse av at alle har et kunstnerisk potensial og at et mål for utdanning er å frigjøre og gi næring til å skape dans som prosess der målet er å åpne opp for danserens kunstneriske talent og å støtte danserens kunstneriske utvikling (Hämäläinen, 2006). Tilnærmingen bygger på en forståelse av at alle har en medfødt følelse av form, som vil utvikles dersom danserne får mulighet til å arbeide lenge nok med egne dansebevegelser (H'Doubler, 1998/1921). Forståelsen handler om å skape et kroppslig uttrykk for erfaringer, noe som senere har blitt utviklet blant annet av Sondra Fraleigh (2004), Alma Hawkins (1991), Soili Hämäläinen (2006) og Maxine Sheets-Johnstone (2012).

Den europeiske retningen med Laban og Ullmans ideer ble videreutviklet som et eget system. Det var innenfor systemet at den enkelte skulle tilegne seg og lage sine danser. Den egenskapte dansen og space/effort-teoriene som univers for å skape dans, vekter subjektets egen utforskning ulikt. Å skape dans ut fra ulike systemer med etablerte "rules" og "standards" kommer til syne blant annet gjennom bøkene *Dance Composition* (Smith-Autard, 2010), *Dance Composition Basics* (Sofras, 2006) og *Med kroppen som materiale: om dans i praksis* (Ravn, 2014). Faget skapende dans har i stor grad bygget på dette grunnlaget i undervisning av dans i opplæringsystemet i Europa (Foster, 2011).

Perspektivene, slik vi skisserer her, innebærer at skapende dans som fag både kan ta sitt utgangspunkt i bevegelser mennesker allerede gjør og at skapende dans som fag kan ta begreper som tid, rom, kraft og flyt som utgangspunkt for å få elevene til å uttrykke seg gjennom bevegelser. Ved å synliggjøre disse to tradisjonene for "exercise of rules" (Lindholm, 1985), som vi betegner H'Doublers *erfaringstradisjon* og Labans *systemtradisjon* som, innringer vi videre to sentrale premisser for å kalle skapende dans en *fagtradisjon*. Disse to tradisjonene tar vi med oss videre inn i lesningen av forskningslitteraturen om skapende dans i en skolekontekst.

Ser vi hvordan skapende dans har blitt utviklet gjennom de sentrale foregangskvinner og -menn som er trukket fram her, utgjør disse fortsatt sentrale referanser i faget skapende dans i skolen i dag. Som allerede sagt, stiller vi spørsmål om skapende dans i en skolekontekst kan sies å utgjøre et forskningsfelt, eller ikke. Vi starter med å stille følgende generelle spørsmål: Hvilke kriterier (slik ansett i vitenskapens verden) skal til for å betegne/definere noe som et forskningsfelt?

HVA ER ET FORSKNINGSFELT?

Går vi til sosiologen Pierre Bourdieu (1930–2002) sitt feltbegrep, bruker han feltbegrepet for å innringe eksempelvis et akademisk felt, et idrettsfelt etc. Karakteristisk for et felt kan være at det er adgangsbegrensning og at det kreves kvalifikasjoner for å delta, slik for øvrig en ph.d. fungerer som en kvalifikasjon for forskning. Ifølge Bourdieu og Loic Wacquant (1992) handler det å delta i et forskningsfelt om å være blant de som kan formulere det regelsett, de metoder og de diskusjoner som forskningsfeltet skal inngå i, samt å åpne for diskusjoner hvilket formål forskningen skal ha. For at skapende dans

▶

- ▶ i en skolekontekst skal kvalifisere som en forskningstradisjon og et forskningsfelt, må det med andre ord komme fram gjennom formulering av forskningsprosjekter, valg av forskningstemaer, valg av teori, metode og data. Spørsmålet blir: Faller skapende dans i en skolekontekst innenfor eller utenfor dagens forskningsfelt slik vi avgrenser det her? Hvordan ser det ut hvis vi holder oss til situasjonen for forskning i Norge i dag?

En måte å få oversikt over hva som regnes som et forskningsfelt, er å gå til hjemmesidene til Norges forskningsråd (NFR). Norges forskningsråd definerer selv hva som er et forskningsfelt, men får sine program opprettet ut fra behov i samfunnet og ulike aktørers makt og innflytelse. Ifølge strategidokumentet *Forskning for innovasjon og bærekraft. Strategi for Norges forskningsråd 2015–2020* (Norges forskningsråd, 2015) skal Forskningsrådet påta seg oppgaver som den enkelte forskningsinstitusjon alene ikke kan realisere. Forskningsrådets ansvar omfatter alle fag- og disiplinområder og alle tema- og samfunnsområder. Strategien tar utgangspunkt i to overordnede utfordringer: Samfunnet må bli mer innovativt, både i privat og offentlig sektor, og mer bærekraftig på alle områder. To av tiltakene for å nå dette er å styrke innsatsen på forskning knyttet til skole, utdanning og læring og å styrke forskningen for profesjonsutøvelse og profesjonsutdanning (Norges forskningsråd, 2015).

På hjemmesidene får vi øye på en mengde program og felt fra et stort utvalg samfunns- og fagfelt. Skapende dans er ikke omtalt, og begrepet forekommer ikke i programplaner, faglige oppsummeringer eller utlysninger. Søkning på sidene til Norges forskningsråd så vel som Universitets- og høyskolerådet (UHR) og Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), gir samlet sett ingen treff på *skapende dans* som søkeord. Ifølge *St.meld. 25 (2016–2017) Humaniora i Norge*, kommer det fram at dans er plassert innenfor estetiske fag (Kunnskapsdepartementet, 2017b, s. 122). Kategoriseringen er gjort ut fra Universitets- og høyskolerådets inndeling av fag, basert på organisatoriske, historiske eller vitenskapelige likhetstrekk. I den nevnte stortingsmeldingen ber regjeringen Norges forskningsråd om å samarbeide tettere med ”humanistiske fagorganer om hvordan virkemidler for å stimulere fagintern forskningskvalitet kan utformes for å samvirke godt med institusjonenes eget kvalitetshevingsarbeid” (Kunnskapsdepartementet, 2017b, kap. 2). I kapittel 3.7.3 står det at ”Kunnskapsdepartementet forventer at evalueringen vil bli nøye diskutert mellom Norges Forskningsråd og relevante fagorganer når den foreligger” (Kunnskapsdepartementet, 2017b).

Formålet med de nasjonale fagorganene er å ivareta institusjonenes behov for faglig og administrativ utvikling, erfaringsdeling, samordning og nasjonal koordinering innenfor avgrensede fagområder (Universitets- og høyskolerådet, 2018). Sett fra et dansefaglig perspektiv er Nasjonalt fagorgan for dans det rette fagorganet for å evaluere dans som forskningsfelt. Kriteriet var at kun akademiske arbeider skulle legges til grunn for vurderingen av faget og i hvert panel skulle det være eksperter som har kompetanse på forskning innenfor dans som fagområde. Nasjonalt fagorgan for dans har ikke vært operativt siden 2016. Forskning på dans blir dermed ikke evaluert og innrapportert til Norges forskningsråd når denne artikkelen skrives. ▶

- ▶ En videre måte for å finne ut om skapende dans utgjør et forskningsfelt i Norge, er å undersøke hvilke prosjekter innen dans som har fått tildelt forskningsmidler fra Norges forskningsråd (2018). Et søk i prosjektbanken ga ingen treff om det eksisterte prosjekter som var tildelt forskningsmidler til dans innenfor en humanistisk forskningstradisjon, uansett årstall. Ifølge Norges forskningsråd og UHR skal dans per definisjon være et eget forskningsfelt innenfor humanistiske fag. I realiteten er det imidlertid lav eller ingen aktivitet på feltet. Ved å utvide søket til kroppssøving, som av Norges forskningsråd er kategorisert under enhet for lærerutdanning, kom det opp syv prosjekter. De syv prosjektene var fra tverr-/flerfaglig samfunnsvitenskap, allmennpedagogikk, helsefag og tverr-/flerfaglig humaniora og andre fagområder. Innenfor forskningsprosjekter som har fått tildeling innenfor *dans* i kroppssøvingsfaget, kom prosjektet *Profesjonsutdanning i bevegelse? Kroppslig dannelse, estetisk bevegelseskultur og kjønn* (2003–2006) opp, der Ragnhild Jenssen har vært prosjektleder. Dette prosjektet faller dermed innenfor forskning om kroppssøvingsslærerutdanning.

Selv om Norges forskningsråd ikke har tildelt midler til forskning om dans siden 2006, viser imidlertid ferske studier innen dans i høyere utdanning i Norge at det er flere forskere ved universiteter og høyskoler som forsker om og i dans. Ifølge en oversikt fra Nordisk forum for danseforskning (NOFOD², 2018) er det avlagt fem doktorgradsavhandlinger innen temaet dans i Norge fram til 2017 (Fiskvik, 2006; Langnes, 2017; Rustad, 2013; Schjønby, 2012; Svendal, 2014) og i 2018 har Elizabeth Svarstad (2018), Anette Torgersen (2018) og Trine Ørbæk (2018) disputert. Dag Jostein Nordaker (2009), Tone Pernille Østern (2009) og Per Roar Thorsnes (2015) har avlagt sine doktorgrader ved utenlandske universitet. Videre har Egil Bakka og Gediminas Karoblis (2010), Reidun Fretland (2017) og Irene Velten Rothmund (2015) publisert innenfor temaet dans, ifølge den samme oversikten (NOFOD, 2018). Samlet sett foregår det forskning om dans av ansatte innen høyere utdanning i Norge i dag. Forskingen vi har vist til her, er imidlertid forskning om dans allment. Vi er her mest opptatt av forskning om skapende dans i en skolekontekst, og vi vil nå undersøke nærmere om skapende dans i en skolekontekst kan sies utgjøre et *forskningsfelt* i dag.

FORSKNING OM SKAPENDE DANS I EN SKOLEKONTEKST

Det å inngå i et forskningsfelt betyr også å publisere forskning, samt føre diskusjoner om hvilke tidsskrifter man bør publisere i, formidle funn og skape forskergrupper og samarbeidsrelasjoner nasjonalt så vel som internasjonalt. For å finne forskning om skapende dans i en skolekontekst gjennomførte vi et systematisk litteratursøk (Rienecker & Jørgensen, 2013) i perioden mandag 11.06.2018 – lørdag 10.11.2018 i databaser ved Universitetet i Sørøst-Norge og Norges idrettshøgskole. I Oria søkte vi på "skap* dans*" "utdann* ELLER skole*" og fikk ett treff. I Eric, SportDiscuss og Web of science søkte vi på "creati* danc*" "educat* OR school*" og fikk henholdsvis 49, 75 og 49 treff. Følgende inklusjons- og eksklusjonskriterier (Rienecker & Jørgensen, 2013) ble fulgt: Treffene måtte være fagfellevurderte forskningsartikler eller doktorgradsavhandlinger og på engelsk eller et skandinavisk språk. Samlet utgjør litteratursøket 87 artikler og seks doktorgradsavhandlinger.

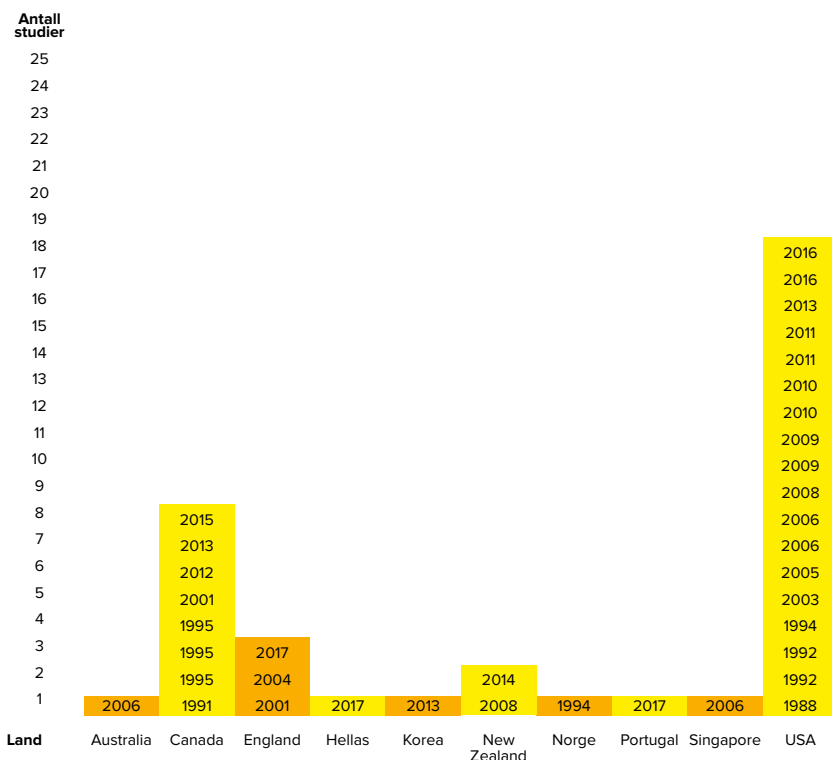
2. <http://www.nofod.org/>

Tematisk oversikt

For å få en oversikt kategoriserte vi forskningslitteraturen ut fra årstall for publikasjon, land, tidsskrift/trykkeri, førsteforfatter, tema, metode og funn. Som vi tidligere har skrevet, ble dans i Norges forskningsråd og i Universitets- og høyskolerådet kategorisert innenfor forskning på estetiske fag og innenfor kroppsøving i lærerutdanningsforskning. Det ga et utgangspunkt for å undersøke om det kunne identifiseres forskjeller på forskning om skapende dans *i*, og *utenfor*, kroppsøving i en skolekontekst. For å kunne synliggjøre likheter og ulikheter har vi valgt å skille disse kontekstene i den videre teksten.

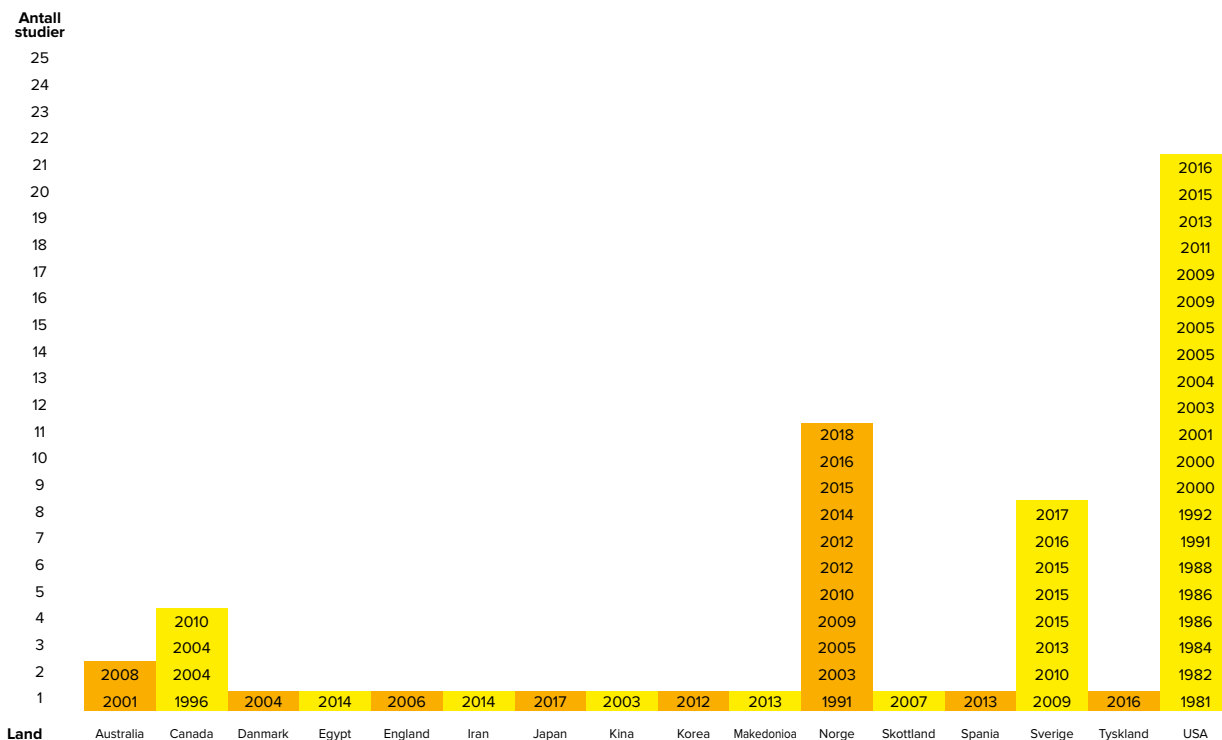
Geografisk oversikt

Forskning om skapende dans utenfor kroppsøving viser 37 publiserte studier i perioden 1988 til 2017 der Canada og USA står for majoriteten. De øvrige land er Australia, England, Hellas, Korea, New Zealand, Norge, Portugal og Singapore. Det kan virke som skapende dans, slik fagtradisjonen har utviklet seg i USA og Canada, har skapt nysgjerrighet og gitt muligheter for å forske hos flere forskere enn fra den øvrige delen av verden.

FIGUR 1 FORSKNING OM SKAPENDE DANS UTENFOR KROPPSØVING

Forskning om skapende dans innenfor kroppsøving viser 57 publiserte studier i perioden 1981 til 2018. Her har USA, Norge, Sverige og Canada bidratt med hovedvekten av publikasjonene, men også Australia, Danmark, Egypt, England, Iran, Japan, Kina, Korea, Makedonia, Skottland, Spania og Tyskland bidrar med studier.

FIGUR 2 FORSKNING OM SKAPENDE DANS INNENFOR KROPPSØVING

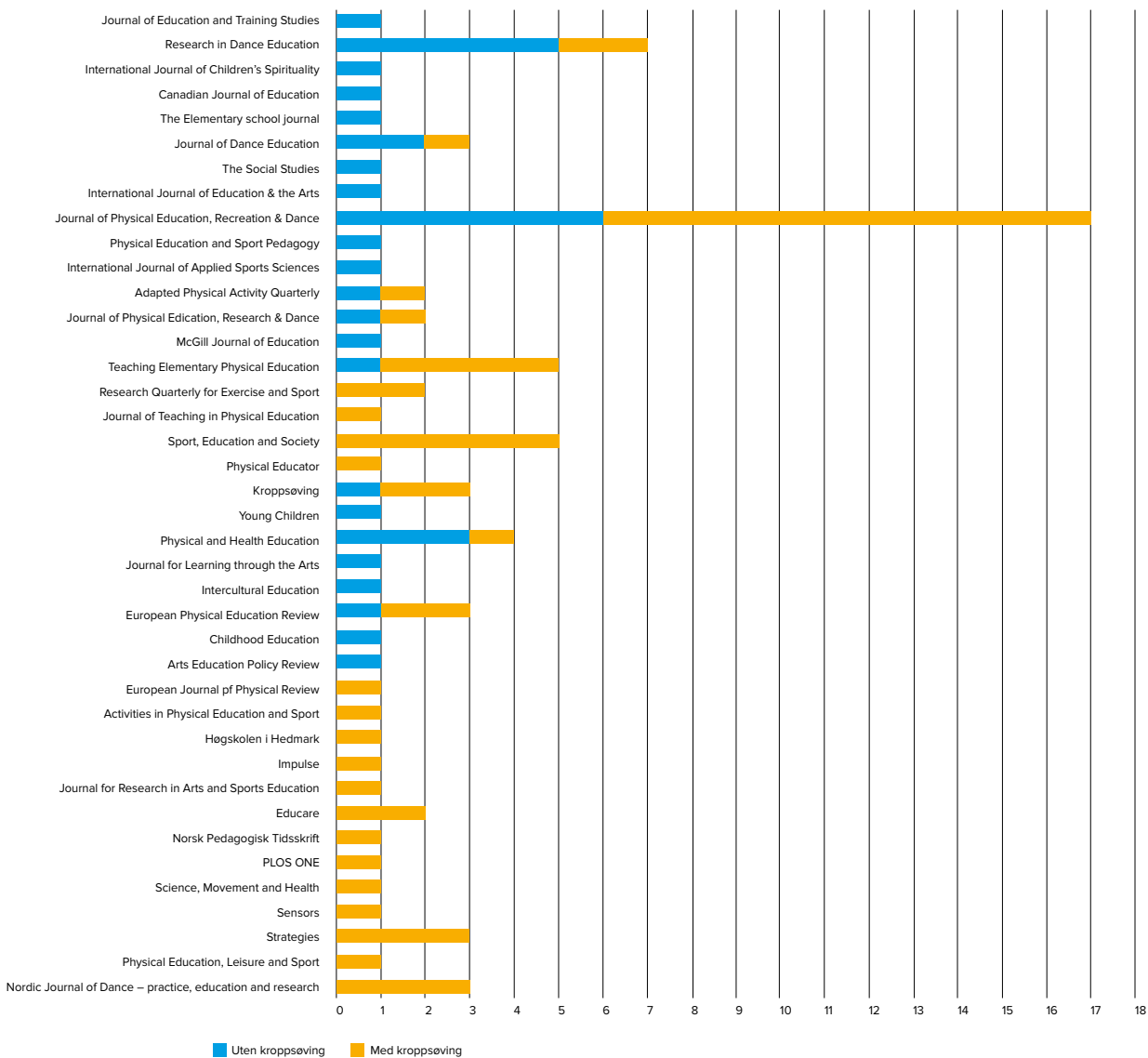
Samlet utgjøres ”feltet”, hvis vi definerer det slik, hovedsakelig av studier fra Canada, USA, Europa, Australia og Asia. Grunnet språkbegrensninger kan forskningsfelt se annerledes ut.

Vi vil nå gå videre med å undersøke hvilke *tidsskrifter* forskning om skapende dans publiseres i.

Tidsskrifter

Oversikten nedenfor (figur 3) får fram at det er en forskjell i hvilke tidsskrifter de 87 artiklene om skapende dans publiseres i, ut fra hvilken kontekst den er forsket innenfor. Tidsskriftene *Research in Dance Education*, *Physical and Health Education*, *Journal of Physical Education*, *Recreation & Dance* og *Journal of Dance Education* har publisert flest artikler utenfor en kroppsøvingstekst, mens *Journal of Physical Education*, *Recreation & Dance*, *Journal of Teaching in Physical Education*, *Nordic Journal of Dance – practice, education and research* og *Sport, Education and Society* har publisert flest artikler innenfor en kroppsøvingstekst. Det er tre tidsskrifter som inkluderer forskning fra begge felt: *Journal of Physical Education*, *Research & Dance*, *Research in Dance Education* og *Journal of Dance*

Education. Forskningen utenfor en kroppøvningskontekst har bredere relevans enn kun for kroppøving, og publiseres bl.a. i tidsskrifter innen grunnskole, spiritualitet, kunst og utdanningsfeltet. Studier innenfor en kroppøvningskontekst er hovedsakelig publisert i tidsskrifter innenfor eget fagmiljø. Slik fordeler de 87 artiklene seg på ulike tidsskrifter (blå-artikler utenfor en kroppøvningskontekst, rød – innenfor en kroppøvningskontekst):

FIGUR 3 OVERSIKT TIDSSKRIFTER

- Her kommer det fram at tidsskriftet *Journal of Physical Education, Recreation & Dance* har publisert flest artikler innenfor skapende dans i en skolekontekst og kan dermed sies å inneha en sentral rolle som publiseringskanal innen ”forskningsfeltet”. 52 av artiklene er publiserte innenfor en kroppsøvningskontekst og 35 utenfor en kroppsøvningskontekst. Det kan virke som om forskningsinteressen for hvordan, eller om, skapende dans kan inngå som del av kroppsøvningsfaget, bidrar til en økende forskningsinteresse for dette feltet. Et forskningsfelt innebærer imidlertid også diskusjoner om valg av metodologi (Bourdieu & Wacquant, 1992).

Metodologi

Ved å kategorisere forskningen innenfor og utenfor en kroppsøvningskontekst, innenfor bruken av metodologi, får vi følgende oversikt av studier *utenfor* en kroppsøvningskontekst: 35 kvalitative studier som fordeler seg på 21 intervensjonsstudier, fire kasusstudier, tre læreplananalyser, to etnografiske studier, en multi-kasusstudie, en kroppslig intervensjonsstudie, en pilotstudie, en fenomenologisk studie og en interdisiplinær pedagogisk studie. Oversikten viser at de fleste studier er gjennomført som intervensjonsstudier der skapende dans har vært anvendt som metode for å se hvilke erfaringer elever, studenter og lærere gjør når de deltar i et undervisningsopplegg med skapende dans som fag.

Den tilsvarende analysen med fokus på metodologi i forskningen om skapende dans *innenfor* kroppsøving, innenfor grunnskole, lærerutdanning og læreplan viser 52 kvalitative studier som fordeler seg på 24 intervensjonsstudier, 12 læreplanstudier, seks kasusstudier i egen praksis, fem fenomenologiske studier, en empirisk studie, en pragmatisk-fenomenologisk studie, en fenomenologisk-hermeneutisk studie, en etnografisk studie og en narrativ studie. Det viser at de fleste studier også innenfor kroppsøvningsfeltet er gjennomført som intervensjonsstudier, det vil si at man har prøvd ut ulike undervisningsopplegg i skapende dans og undersøkt hvilke erfaringer elever, studenter og lærere har gjort gjennom å skape dans og gjennom å undervise i skapende dans. I tillegg er det utført fem kvantitative studier som fordeler seg på henholdsvis to intervensjonsstudier, en komparativ studie, en kvasiekperimentell studie og en læreplanstudie. Vår tolkning er at formålet med å forske om skapende dans innenfor kroppsøving handler om å utvikle kunnskap om, og hvordan, skapende dans som fag har, eller kan ha, en plass i kroppsøvningsfaget og kroppsøvningslærerutdanningen, eller ikke. Samlet viser oversikten, innenfor avgrensningene vi har gjort, at forskning hovedsakelig består av kvalitative studier der skapende dans som fag har vært prøvd ut i ulike undervisningspraksiser. Et forskningsfelt handler imidlertid ikke bare om *hva* som forskes på, og *hvordan*, men like mye om forskningens undring og nysgjerrighet på det som undersøkes, på begrunnelser, på hensikter og på forskningens formål. Dette skal vi gå nærmere inn på i neste avsnitt.

Forskningens formål

Sett fra et lærerutdanningsperspektiv er forskning som retter seg mot undervisning i skapende dans i en skolekontekst, særlig relevant. Vi har dermed avgrenset litteratursøket ytterligere til å inkludere (Rienecker & Jørgensen, 2013) fagfelleverderte artikler

- og doktorgradsavhandlinger der forskningsobjektet er undervisning i skapende dans i en skolekontekst. Inklusjonskriteriet er studier som dreier seg rundt a) målet og innholdet i undervisning, b) planlegging, gjennomføring og vurdering og c) hvorfor skapende dans skal inngå som fag i en skolekontekst. Denne tredelingen kan videre ses i lys av det Bjørg Gundem (1983, s. 26) beskriver som en snever, en utvidet og en videre betydning av didaktikkbegrepet. Hvert av disse tre hovedtemaene inneles videre i ulike undertemaer som synliggjør diskusjoner som pågår i forskningsfeltet.

Forskning om mål og innhold i skapende dans som fag

Forskningslitteraturen viser at målet og innholdet i skapende dans hovedsakelig følger de to fagtradisjonene vi skisserte innledningsvis. Det vil si at målet og innholdet i skapende dans som fag undersøkes enten ut fra H'Doublers erfaringstradisjon, der subjektene utforsker av bevegelser de allerede kan, er i sentrum, eller ut fra Labans systemtradisjonen der subjektet utforsker bevegelser ut fra begrepene tid, rom, kraft og flyt. Litteraturoversikten viser også andre innganger til å skape dans. Ritchie Gabbei og Heidi Clemmens (2005) løfter fram hvordan eventyrbøker kan anvendes som inspirasjon og struktur for å skape dans. Ved å hente ut handlingsord i teksten kan elever transformere ordene til bevegelser, og dansen kan følges eventyrets oppbygging. Peggy Trammel (1992) og Susan McFadden (1991) foreslår å ta utgangspunkt i dikt og Nelson Neal (1981) foreslår å bruke ulike sportsbevegelser som utgangspunkt for å skape dans i kroppsovingfaget, fordi det kan "help keep both boys and girls happy and enthusiastic" (Neal, 1981, s. 49). Videre viser studiene til Beatrice Gibbs, Mikael Quennerstedt og Håkan Larsson (2017), Billie Lepczyk (2009), Mila Parrish (2009), John Toenjes, Ken Beck, Anthony Reimer og Erica Mott (2016), Josh Trout og Karra Zamora (2005) og Tomoyuki Yamaguchi og Hideki Kadone (2017) at det å skape dans også kan utgå fra elevenes utforskning av bevegelser i relasjon til ulike digitale verktøy som video, mobiltelefoner, exergames og dataspill. I Trine Ørbæk (2018) sin doktorgradsstudie kommer det videre fram at det å få mulighet til å dvele ved egne og hverandres bevegelseserfaringer, bevegelsesmuligheter og bevegelsesinteresser, kan være sentralt for å lære å like å skape dans. Et sentralt funn hos Ørbæk (2018) er at når studenter gir slipp på kravet om å gjenskape tidligere bevegelseserfaringer, eller å prestere trinn innenfor ulike danseformer, åpner det for en bevegelsesutforskning der nye bevegelser kan skape nye tanker som videre kan skape nye bevegelser. I en slik runddans mellom studentenes opplevelse av seg selv i samspill med hverandre og omgivelsene, kan det skje en kroppslig dannelsesprosess der studentene opplever seg selv og andre på nye måter.

Oppsummert viser studiene, sett ut fra en snever betydning av didaktikkbegrepet, at målet og innholdet i skapende dans praktiseres ut fra fagets to tradisjonelle hovedlinjer, H'Doublers erfaringstradisjon og Labans systemtradisjon. Men forskningen viser også en dreining mot overlappende perspektiver som er utviklet for å nå målet om at elever og studenter skal gis mulighet til å utforske sine egne bevegelser (jf. den norske læreplanen i kroppsoving (Kunnskapsdepartementet, 2015) og musikk (Utdanningsdirektoratet, 2006)). Vi kan dermed si at litteraturen viser at det pågår en diskusjon om hva målet og innholdet i skapende dans i en skolekontekst kan være i dag, en diskusjon som både

- ▶ opprettholder og utfordrer gjeldende fagtradisjoner (Lindholm, 1985).

Forskning om undervisning i skapende dans

I forskningslitteraturen gjenkjenner vi fem ulike temaer som vi oppfatter inngår i en diskusjon om hvordan skapende dans skal undervises i en skolekontekst. Ved å se diskusjonen i lys av de to fagtradisjonene får vi fram at det å undervise, kan relateres både til H'Doubler der elevens erfaringsbaserte dans er sentralt, eller til Laban der hans system kommer i første rekke. Ved å lese forskningslitteraturen i lys av den erfaringsbaserte undervisningstilnærmingen, ser man i en rekke publikasjoner at det undervises i skapende dans ut fra elevenes og studentenes egne bevegelseserfaringer (Chen & Cone, 2003; Cone, 2009; Friedlander, 1992; Mattsson, 2016; Minton, 2007; Steinberg & Steinberg, 2016; Torrents, Castañer, Dinušová & Anguera, 2012). Ifølge Joy Lurie Friedlander (1992) kan skapende dans undervises gjennom improvisasjoner over egne bevegelseserfaringer, og Torun Mattsson (2016) viser at ved å la elevene medvirke og være medskapende i undervisningen, så kan de lære å uttrykke seg, være utforskende og lærende ut fra egen kropp og i samspill med andre. Weiyun Chen og Theresa Cone (2003) viser hvordan åpne oppgaver med en veiledende lærer kan bidra til at elevene utvikler sin kritiske tenkning, og ifølge Carlota Torrents, Marta Castañer, Mária Dinušová og Teresa Anguera (2012) kan beskrivende og metaforiske instruksjoner få elevene i gang med å skape dans. Ifølge Cone (2009) må læreren være støttende, og elevene må få tid og rom til å utforske egne bevegelser også alene. Ved å la elevene bruke "their ideas, they are empowered to explore their thoughts, feelings, and perspectives. Through dance, they bring their inner self to the surface where they can express their dreams, fears, needs, and joys" (Cone, 2009, s.81).

I forskningslitteraturen kommer det også fram innblikk i undervisning som utgår fra en systembasert undervisningstilnærming. Blant annet viser Toby Hankin (1992), Peggy Downey (1996), Francine Morin (2008) og Robert Ritson (1986) hvordan effort-teorien bidrar med et språk for å få elever og studenter til å utforske bevegelser og for å sette bevegelsene sammen i en komposisjon. Oppbyggingen av undervisningen i skapende dans følger hovedsakelig oppbyggingen i andre emner i kroppsovingfaget (Larsson & Karlefors, 2015), det vil si at timen begynner med en oppvarming, fortsetter med en hovedaktivitet, før det skjer en nedtrapping av aktivitetene før timen avsluttes med refleksjon og diskusjon. Selv om disse to undervisningstilnærmingene forstås som forskjellige perspektiv, løfter forskningslitteraturen fram tre sammenfallende temaer: aktivisering av tidligere danseerfaringer, å skape et trygt læringsmiljø og refleksjon.

I flere studier argumenterer forskerne for at det er viktig at lærerstudenters tidligere erfaringer med dans og skapende dans blir aktivert og bearbeidet før de kan lære å undervise i skapende dans (Chen, 2000; Minton, 2007; Rolfe, 2001; Ørbæk, 2018). Ifølge Colla Mac Donald, Emma Stodel og Laura Farres (2001) kan lærerutdannere, ved å invitere studentene til refleksjon over egen forforståelse, bidra til at de endrer innstillingen til skapende dans fra å ikke like til å like å undervise i skapende dans, noe også Ørbæk (2018) får fram. Videre viser studiene til blant andre Cheryl Willis (1995a) og Ørbæk (2018) at det å skape et trygt læringsmiljø, kan åpne for at elever og studenter

våger å skape dans. Begge forskerne gir eksempler på at å skape trygghet, handler om å utvikle gode relasjoner mellom studenter og undervisere, avgrense og tydeliggjøre rommet elever/studenter beveger seg i, la elevene/studentene bevege seg sammen med noen de allerede er trygge på og ved at læreren unngår å bruke metoder som vise-forklare, men i stedet gir oppgaver med mer åpne løsninger, men som er klare og konkrete. Videre er det viktig at lærerne kan trekke seg litt tilbake i undervisningsrommet. Justine MacLean (2007) løfter spesielt fram hvordan studentenes selvtillit i det å skape dans utvikles når de får gode tilbakemeldinger fra medstudenter og lærerutdannere, og Claudia Steinberg og Fabian Steinberg (2016) hevder at negative tilbakemeldinger fra medstudenter kan være en trussel for studentenes selvtillit i undervisning i skapende dans. Sandy Weeks (1986) viser imidlertid at dersom kroppsøvlingslærerstudenter har gode erfaringer med seg fra danseundervisningen ved utdanningen, øker sjansene for at de inkluderer skapende dans i egen undervisning.

Det at lærere reflekterer over egen undervisning, løftes av flere forskere fram som sentralt. Det er imidlertid få forskere som går nærmere inn på hva som kreves i en refleksjonsprosess, hvilken betydning språk og terminologi, makt og status har i arbeidet med skapende dans. Vi spør om dette er et "sort hull" i forskningen vi har vist til. Grunnen er at det å reflektere, kan virke lite problematisert, noe Steen Wackerhausen (2008) har tatt til orde for. Han skriver at refleksjon som fenomen er komplisert og har utviklet en "refleksjonens anatomi", noe som innebærer at vi reflekterer med ulike begreper, antakelser og kunnskaper ut fra ulike interesser, motivasjoner og verdier innenfor en gitt kontekst (Wackerhausen, 2008). Forskningslitteraturen synliggjør tre temaer innenfor refleksjon i undervisning i skapende dans. Ifølge Mac Donald (1991, 1992), Ann Carolyn McCormack (2001), Linda Rolfe (2001), Willis (1995a) og Ørbæk (2018) kan undervisning i skapende dans læres gjennom at studenter, lærerutdannere og lærere reflekterer – både muntlig og skriftlig – over sin egen undervisningspraksis. I tillegg er det å få nok tid til å undervise og å reflektere over egen undervisning i løpet av lærerutdanningen, både på campus og ute i praksisskoler, viktig for at studenter skal utvikle kompetanse i å undervise i skapende dans (Mac Donald, Stodel & Farres, 2001; Rolfe, 2001; Ørbæk, 2018). Videre viser Chen og Cone (2003), Cone (2009), Mattsson (2016) og Lynda Nilges (2004) at studenter kan utvikle kompetanse i å undervise i skapende dans, blant annet gjennom å reflektere over eget kunnskapsperspektiv, gjennom å reflektere over eget undervisningsperspektiv, ved å la elevene ta utgangspunkt i egne bevegelser når de skal skape dans og ved å veilede elevene ved å stille refleksive spørsmål. Dette er også et av hovedfunnene i avhandlingen (Ørbæk, 2018) som denne artikkelen har opphav i. Utfordringen, slik vi ser det, er at det er få studier som løfter fram hvilke begrep, antakelser og kunnskap som tas i bruk i refleksjonene. Videre er forskernes antakelser og kunnskapsgrunnlag ikke gjort eksplisitt. Det er også få studier som tar opp refleksjoner omkring interesser, motivasjoner og verdier rundt undervisning i skapende dans.

Samlet sett kan vi si at forskning om undervisning i skapende dans kan ses i lys av det vi vil beskrive som H'Doublers erfaringsbaserte undervisningstilnærming og Labans systembaserte undervisningstilnærming. Videre viser oversikten at det å undervise,

- ▶ handler om *først* å aktivere elevens eller studenters forforståelser av dans og skapende dans for så å skape et trygt læringsmiljø. Videre blir refleksjon over egen undervisningspraksis alene og sammen med andre, løftet fram som et sentralt tema. Utfordringer er imidlertid, slik vi vurderer det, at denne forskningen har funnet løsninger som skulle indikere at skapende dans kan være noe som kan passe for alle, uten at det føres en diskusjon om hvilke utfordringer lærerstudenter, lærerutdannere og lærere kan møte i skole og utdanning, hva de selv liker eller ikke liker og at elever også, som i andre fag, kan være kritiske og føle at skapende dans er vanskelig å lære å like.

HVA SITTER VI IGJEN MED? HVILKE SPØRSMÅL STÅR TIL DISKUSJON?

I oversikten av temaene med årstall, geografi, tidsskrifter, metodologi og forskningens formål, har vi fått fram 87 studier om skapende dans i en skolekontekst, som i våre analyser kan sies både å utgå fra og utfordre de to opprinnelige fagtradisjonene innenfor skapende dans, det vil si H'Doublers erfaringstradisjon og Labans systemtradisjon. Artiklene er hovedsakelig publisert i USA, Canada, Norge og Sverige, og de fleste artiklene er publisert innenfor en kroppsøvingkontekst. Metodologisk er de fleste studier basert på intervensjoner der skapende dans har vært undervist og funnene benyttet blant annet til å diskutere hvilken verdi faget kan ha i skolen. Vi har identifisert få kritiske studier om skapende dans i skolen i dag, både når det gjelder hvordan undervisning i skapende dans foregår, og mer kritiske diskusjoner om hvilket formål skapende dans har.

Når vi så nærmere på diskusjoner i litteraturen, kom det fram at det pågår en diskusjon om hva faget kan være, hvilke metoder som anvendes og om hvilke/t formål faget kan ha. Slike diskusjoner kommer fram i publikasjoner i fagfelleverderte tidsskrifter både innenfor og utenfor en kroppsøvingkontekst. Det er imidlertid få forskerne, med unntak av Anna Lindqvist (2010) og Willis (1995b), som stiller spørsmål om kjønn, religion, etnisk og kulturell bakgrunn, sosioøkonomisk status, skolesystem og så videre. Det er heller ikke etablert forskergrupper innenfor dette feltet. Det finnes imidlertid enkelte nasjonale og internasjonale samarbeidsrelasjoner der enkeltforskere i fellesskap undersøker skapende dans i en skolekontekst. Ser vi alle studiene samlet, vil vi allikevel hevde at forskningen oppholder seg med spørsmål om teori og tradisjoner, metoder og diskusjoner om hvilke kontekster forskningen skal inngå i. Det anser vi, i tråd med Bourdieu og Wacquant (1992), bidrar til at vi kan innringe skapende dans i en skolekontekst som et nytt forskningsfelt.

Gitt vårt argument om at skapende dans i en skolekontekst kan sies å utgjøre et forskningsfelt, holder mål, hvilken betydning kan dette feltet ha i dag?

Et tema som kan trekkes fram og relateres til kroppslig læring (som er tema i fagfornyelsen som pågår når denne artikkelen skrives år 2019 i Norge i faget kroppsøving), er at skapende dans enten handler om å uttrykke subjektive, kroppslige erfaringer gjennom dansen som skapes, og/eller å anvende kroppen til å uttrykke en dans som er skapt innenfor ulike systemer, der kroppen er objektet dansen formidles gjennom. Forståelsen av kroppen som objekt og subjekt blir synlig i diskusjonene om skapende dans i en

- ▶ skolekontekst. Hva elever og studenter erfarer kroppslig gjennom å skape dans, er det få studier om. Det er også en manglende diskusjon om det å skape dans også kan forstås som et mellomkroppslig fenomen (Fuchs & Koch, 2014; Fuchs, 2016; Ørbæk, 2018), samt hvilket potensial for kroppslig læring og dannelse en slik utvidet fagforståelse kan ha i en skolekontekst i dag.

Selv om den internasjonale forskningen om skapende dans i en skolekontekst ikke nødvendigvis er direkte overførbart til en norsk skolekontekst, kan studiene allikevel gi innspill i diskusjonen om hvilken betydning skapende dans kan ha i Norge i dag. Sett i relasjon til den norske læreplanen for kroppsøving, er det klare idealer om at faget skal ”medverke til at mennesket sanser, opplever, lærer og skaper med kroppen” og ”medverke til at elevene opplever glede, inspirasjon og sjølvforståelse ved å vere i rørsle og samhandle med andre” (Kunnskapsdepartementet, 2015), og i relasjon til læreplanen for musikkfaget skal faget bidra til å ”utvikle skapende, samhandlende og integrerte mennesker som er i stand til å realisere seg selv på måter som kommer individ og samfunn til gode” (Utdanningsdirektoratet, 2006). Forskningslitteraturen kan, slik vi ser det, bidra til å åpne opp for en diskusjon om hvordan dette kan nås gjennom ulike tilnærminger til å undervise i skapende dans.

Studiene som undersøkes i artikkelen, viser et potensial for at skapende dans kan inngå i diskusjonen om hvordan skole og utdanning kan bidra til at elever og studenter utvikler framtidens kompetansekrav, slik det blant annet kommer til syne i prosjektet *The Future of Education and Skills 2030* (OECD, 2018). Å være skapende, tenke kritisk, lære seg å lære, utvikle sosiale og emosjonelle ferdigheter anses som nødvendig for at barn og unge skal mestre livet sitt i fremtiden (OECD, 2018, s. 5), og ifølge *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen* (Kunnskapsdepartementet, 2017c, s. 8) anses skapende læringsprosesser som en forutsetning for elevenes dannelse og identitetsutvikling. Ved å etablere skapende dans (i en skolekontekst) som forskningsfelt gjennom konferanser ved for eksempel NOFOD og gjennom ulike forskningspublikasjoner som følger i kjølvannet, kan det store tverrfaglige feltet i vekst innenfor dansstudier internasjonalt, som trekker veksler på filosofi, språkvitenskap, kulturstudier og kroppsforskning for øvrig, igangsette diskusjoner om perspektivene vi har trukket opp i artikkelen. Vi har fått fram hvordan skapende dans kan bli uttrykt og avgrenset som forskningsfelt og argumentert for at det å undervise i dans, bør bygge på forskning. Vi konkluderer med at skapende dans i en skolekontekst er et forskningsfelt som har et potensial til å ha en samfunnsmessig betydning fordi det kan bidra med kunnskap om hvilken betydning kropp, bevegelser og skapende prosesser i dans kan ha i menneskers lærings- og dannelsesprosesser.

REFERANSER

- Bakka, E., & Karoblis, G. (2010). Writing a dance: epistemology for dance research. *Yearbook for Traditional Music*, 42,167–251.
- Bourdieu. P. & Wacquant, L. (1992). *An Invitation to a Reflexive Sociology*. Chicago: Chicago University Press.
- Chen, W. (2000). Self-assessing expertise in creative dance teaching from constructivist perspectives. *Teaching Elementary Physical Education*, 11(5), 4–6.
- Chen, W. & Cone, T. (2003). Links Between Children's Use of Critical Thinking and an Expert Teacher's Teaching in Creative Dance. *Journal of teaching in physical education*, 22, 169–185.
- Cone, T. P. (2009). Following Their Lead. Supporting children's ideas for creating dances. *Journal of Dance Education*, 9(3), 81–89.
- Daly, A. (1994). Isadora Duncan's Dance Theory. *Dance Research Journal*, 26(2), 24–31.
- Downey, P. J. (1996). Preparing Physical Education Majors to Dance. *Impulse*, 4, 90–101.
- Fisher, B. (2002). *Creating and re-creating dance: performing dances related to Ausdrucksstanz*. Helsinki: Acta Scenia 12.
- Fiskvik, A. M. (2006). *Koreomusikalsk intensjon og praksis. En koreomusikalsk analyse av 12 versjoner av balletten Ildfuglen*. Doktorgradsavhandling. Trondheim: NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Foster, S. (2011). *Choreographing Empathy. Kinesthesia in Performance*. New York: Routledge.
- Fraleigh, S. (2004). *Dancing Identity. Metaphysics in Motion*. Pittsburg: University of Pittsburg Press.
- Fretland, R. (2017). "Når noko rart blir naturleg": Ungdomsskulelevar si erfaring med deltaking i eit kunstnarisk danseprosjekt. *Nordic Journal of Dance: practice, education and research*. 8(2), 42–53.
- Friedlander, J. L. (1992). Creating Dances and Dance Instruction - An Integrated-Arts Approach. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 63(9), 49–52.
- Fuchs, T. & Koch, S. C. (2014). Embodied affectivity: on moving and being moved. *Frontiers in Psychology*. 5, article 508, 1-12 DOI:10.3389/fpsyg.2014.00508
- Fuchs, T. (2016). Intercorporeality and interaffectivity. *Phenomenology and Mind*, (11), s. 194–209, DOI: 10.13128/Phe_Mi-20119
- Gabbei, R. & Clemmens, H. (2005). Creative Movement from Children's Storybooks: Going beyond Pantomime. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 76(9), 32–37.
- Gibbs, B. Quennerstedt, M. & Larsson, H. (2017). Teaching dance in physical education using exergames. *European Physical Education Review*, 23(2), 237–256.
- Gundem, B. B. (1983). *Skolens oppgave og innhold. En studiebok i didaktikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagood, T. K & Kalich, L. C. (2007). Research in choreography. I L. Bresler (Red.), *International Handbook of Research in Arts Education* (s. 517–531). Dordrecht: Springer.
- Hankin, T. (1992). Presenting Creative Dance Activities to Children: Guidelines for the Nondancer. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 63(2), 22–24.
- Hawkins, A. M. (1991). *Moving from within. A new method for dance making*. Chicago: A cappella books.
- H'Doubler, M. (1998/1921). *Dance. A Creative Art Experience*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

- ▶ Hämäläinen, S. (2006). Two different approaches in teaching choreography – effects on movement exploration and composition. I P.K. Pakkanen & A. Sarje (Red.), *Finnish dance research at the crossroads: practical and theoretical challenges* (s. 14–21). Helsinki: The arts council of Finland.
- Kunnskapsdepartementet (2015). *Læreplan i kroppsøving*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet 23.02.2019 fra <http://data.udir.no/kl06/KRO1-04.pdf>.
- Kunnskapsdepartementet (2017a). *Lærerutdanning 2025 - Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet 23.02.2019 fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/d0c1da83bce94e2da21d5f631bbae817/kd_nasjonal-strategi-for-larerutdanningene_net.pdf
- Kunnskapsdepartementet (2017b). Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge*. Hentet 01.06.2018 fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-25-20162017/id2545646/sec14?q=dans#match_9=
- Kunnskapsdepartementet (2017c). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnoppleringen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet 23.02.2019 fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/37f2f7e1850046a0a3f676fd45851384/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnoppleringen.pdf>
- Laban, R. (1948). *Modern Educational Dance*. London: MacDonald and Evans.
- Laban, R. (1947). *Effort*. London: Macdonald & Evans.
- Langnes, T. F. (2017). *Breaking - that's me!: meaning, identity, gender constructions among young break(danc)ers living in Oslo*, Norway. (Doktorgradsavhandling). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Larsson, H. & Karlefors, I. (2015). Physical education cultures in Sweden: fitness, sports, dancing ... learning? *Sport, Education and Society*, 20(5), 573–587.
- Lepczyk, B. (2009). Technology Facilitates teaching and Learning in Creative Dance. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 80(6), 4–8.
- Lindholm, T. (1985). "Coming to Terms with Tradition". I H. Høibraaten & I. Gullvåg (Red.), *Essays in Pragmatic Philosophy* (s. 103–117). Oslo: Norwegian University Press.
- Lindqvist, A. (2010). *Dans i skolan: om genus, kropp och uttryck*. (Doktorgradsavhandling). Umeå: Umeå universitet.
- Mattsson, T. (2016). *Expressiva dansuppdrag: utmanande läruppgifter i ämnet idrott och hälsa*. (Doktorgradsavhandling). Malmö: Malmö högskola.
- McCormack, A. C. (2001). Using Reflective Practice in Teaching Dance to Preservice Physical Education Teachers. *European Journal of Physical Education*, 6(1), 5–15.
- Mac Donald, C. J. (1991). Creative Dance in Elementary Schools: A Theoretical and Practical Justification. *Canadian Journal of Education*, 16(4), 434–441.
- Mac Donald, C. J. (1992). Effects of an In-Service Program on Eight Teachers' Attitudes and Practices regarding Creative Dance. *The Elementary School Journal*, 93(1), 99–115.
- Mac Donald, D. J., Stodel, E. J & Farres, L. G. (2001). Student teachers' attitudes towards teaching creative dance in elementary school. *McGill Journal of Education*, 36(3), 219–237.
- McFadden, S. (1991). A Creative Dance Lesson for Students, K to 6. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 62(8), 8.
- MacLean, J. (2007). A Longitudinal study to ascertain the factors that impact on the confidence of undergraduate physical education student teachers to teach dance in Scottish schools. *European Physical Education Review*, 13(1), 99–116.
- Minton, S. (2007). Middle school choreography class: two parallel but different worlds. *Research in Dance Education*, 8(2), 103–121. ▶

- ▶ Morin, F. (2008). Composing Dances with Children an Instructional Model. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 72(6), 43–49.
- Neal, N. D. (1981). Sports Movement in Dance Composition. *Journal of Physical Education and Recreation*, 52(5), 42–49.
- Nilges, L. M. (2004). Ice Can Look Like Glass: A Phenomenological Investigation of Movement Meaning in One Fifth-Grade Class During a Creative Dance Unit. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 75(3), 298–314.
- NOFOD (2018). Doktorgradsavhandlinger. <http://www.nofod.org/publications/norwegian-publications/>
- Nordaker, D. J. (2009). *Dans i skolen?: en didaktologisk studie av dansens legitimering og innhold i relasjon til den norske grunnskole, sett i lys av nasjonale læreplaner, aktuelle fagtidsskrift og kultur- og utdanningspolitiske dokument*. (Doktorgradsavhandling). Århus: Danmark Pædagogiske Universitetskskole.
- Norges forskningsråd (2015). *Forskning for innovasjon og bærekraft. Strategi for Norges forskningsråd 2015–2020*. Hentet 12.06.2018 fra <https://www.forskningsradet.no/no/Hovedstrategi/1182736860687>
- Norges forskningsråd (2018). *Prosjektbanken*. Hentet 12.06.2018 fra <http://www.forskningsradet.no/prosjektbanken/>
- OECD (2018). *The future of education and skills. Education 2030*. Paris: OECD. Hentet 04.03.2019 fra [http://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](http://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
- Parrish, M. (2009). Reaching Rural Communities: Videoconferencing in K-12 Dance Education. *Journal for Learning through the Arts*, 5(1), Hentet 13.6.2018 fra <http://dx.doi.org/10.21977/D95110031>
Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/0h25j7x7>
- Pilbäck, D. (2013). *E=(Motion)2 Mellan rörelse och dans*. (D-opsats). Stockholm: Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola.
- Ravn, S. (2014). *Med kroppen som materiale: om dans i praksis*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Rienecker, L. & Jørgensen, P.S. (2013). *Den gode oppgaven. Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ritson, R. J. (1986). Creative dance: a systematic approach to teaching children. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 57(3), 67–78.
- Rolfe, L. (2001). The Factors Which Influence Primary Student Teachers' Confidence to Teach Dance. *European Physical Education Review*, 7(2), 157-175.
- Rothmund, I.V. (2015). Dance Technique-Meanings and Applications. *Nordic Journal of Dance – practice, education and research*, 6(2), 13–23.
- Rustad, H. (2013). *Dans etter egen pipe? En analyse av danseimprovisasjon og kontaktimprovisasjon – som tradisjon, fortolkning og levd erfaring*. (Doktorgradsavhandling). Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Schjønby, T. N. (2012). *Bevegelse og uttrykk: gestiske strukturer i tidligmodernistisk dans*. (Doktorgradsavhandling). Trondheim: NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Sheets-Johnstone, M. (2012). From movement to dance. *Phenom Cogn Sci*, 11:39. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11097-011-9200-8>
- Smith-Autard, J. M. (2010). *Dance Composition: A practical guide to success in dance making*. London: A&C Black.
- Sofras, P. A. (2006). *Dance Composition Basics: Capturing the Choreographer's Craft*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Steinberg, C. & Steinberg, F. (2016). Importance of students' views and the role of self-esteem in lessons of creative dance in physical education. *Research in Dance Education*, 17(3), 189–203.

- ▶ Svarstad, E. (2018). "Aqquratesse i alt af Dands og Triin og Opførsel". *Dans som sosial dannelse i Norge 1750-1820*, (Doktorgradsavhandling). Trondheim: NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Svendal, S. Ø. (2014). *Come dance with us: amerikansk påvirkning på scenedansen i Skandinavia 1950-1980*. (Doktorgradsavhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Thorsnes, P. R. (2015). *Docudancing Griescapes-Choreographic strategies for embodying traumatic contexts in the trilogy Life & Death*. (Doktorgradsavhandling). Helsinki: The Performing Arts Research Centre, University of the Arts.
- Toenjes, J, Beck, K., Reimer, A & Mott, E. (2016). Dancing with Mobile Devices: The LAIT Application System in Performance and Educational Settings. *Journal of Dance Education*, 16(3), 81–89.
- Torgersen, A. (2018). *Kinetic Awareness som transformativ danse- og bevegelsesdidaktikk - Fra instrumentell til eksistensiell kropp*, (Doktorgradsavhandling). Bø: Universitetet i Sørøst-Norge.
- Torrents, C., Castañer, M., Dinušová, M. & Anguera, M. T. (2012). Dance divergently in physical education: teaching using open-ended questions, metaphors, and models. *Research in Dance Education*, 14(2), 104–119.
- Trammel, P: (1992). Poetry and Dance for Children. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 53(8), 75–77.
- Trout, J. & Zamora, K. (2005). Using Dance Revolution in Physical Education. *Teaching Elementary Physical Education*. September, 22–25.
- Utdanningsdirektoratet (2006). *Læreplan i musikk*. Oslo: UDIR. Hentet 04.03.2019 fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/finn-lareplan/lareplan/?kode=MUS1-01>
- Universitets- og høyskolerådet (2018). *Nasjonale fagorgan*. Hentet 12.06.2018 fra <https://www.uhr.no/strategiske-enheter/fagstrategiske-enheter/uhr-helse-og-sosial/nasjonale-fagorgan/>
- Vertinsky, P. (2010). From Physical Educators to Mothers of the Dance: Margaret H'Doubler and Martha Hill. *The International Journal of the History of Sport*, 27(7), 1113–1132.
- Wackerhausen, S. (2008). *Erfaringsrum, handlingsbåren kunnskap og refleksjon*. Aarhus, Denmark: Research Unit for Multi-dimensional Learning/Institut for Filosofi og Idéhistorie.
- Weeks, S. (1986). Teaching dance. Involving the Physical Education Major. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 57(5), 34–35.
- Willis, C. M. (1995a). Creative dance – how to increase parent and teacher awareness. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 48–53.
- Willis, C. M. (1995b). Factors that Affect Dance Programs. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 58–63.
- Yamaguchi, T. & Kadone, H. (2017). Bodily Expression Support for Creative Dance Education by Grasping-Type Musical Interface with Embedded Motion and Grasp Sensors. *Sensors*, 17(5), 1171.
- Ørbæk, T. (2018). *Å skape dans i kroppsøvlingslærerutdanning – studenters erfaringer*. (Doktorgradsavhandling). Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Østern, T. P. (2009). *Meaning-making in the dance laboratory: exploring dance improvisation with differently bodied dancers*. (Doktorgradsavhandling). Helsinki: Theatre Academy,

NETTSTEDER

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. <https://www.nifu.no/>, tilgang 14.6.2019

FORFATTERBIOGRAFI

Trine Ørbæk (ph.d.) er forsker, koreograf og pedagog, og ansatt som førstelektor i pedagogikk ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Sørøst-Norge. Hennes doktorgradsavhandling *Å skape dans i kroppsøvingslærerutdanning – studenters erfaringer* handler om hvilke erfaringer kroppsøvingslærerstudenter gjør seg når de skal lære, og å undervise, i å skape dans. Ørbæk er utdannet koreograf fra Statens balletthøgskole og hun har en mastergrad i Performance Studies fra De Montfort University, England. Ørbæk er tilknyttet forskergruppene *Embodied Making and Learning* (USN) og *Bodily Learning* (NTNU), samt forskningsprogrammet "Det er lærer du skal bli..." der hun forsker på kroppens betydning i grunnskolelærerstudentenes læring.

AUTHOR BIOGRAPHY

Trine Ørbæk (PhD) is a researcher, choreographer and teacher, and employed as associate professor at the Department of Educational Science at the University of South-Eastern Norway (USN). Her PhD-thesis *Creating dance in physical education teacher education – students' experiences* (2018) shows how students experience creating dance, and teach creative dance. Ørbæk studied choreography at the Norwegian National Ballet School and she holds an MA in performance studies from De Montfort University, England. Ørbæk is part of the research groups *Embodied Making and Learning* (USN) and *Bodily Learning* (NTNU), and the research program "You will become a teacher..." (USN), where she researches the body's importance in student teachers' learning and teaching.

FORFATTERBIOGRAFI

Gunn Engelsrud (ph.d.) er professor i helsefag ved Institutt for kroppsøving og pedagogikk ved Norges idrettshøgskole. Hun var instituttleder der fra 2008 til 2016. Engelsrud er utdannet både som fysioterapeut og kroppsøvingslærer og har doktorgrad fra Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo. Hun har en spesiell kompetanse innen kvalitativ forskning, fenomenologi, kropp, dans og utforskende bevegelse, kjønn og mangfold. Hun veileder doktorgradsstudenter og arbeider med flere tverrfaglige forskningsprosjekter. Blant hennes siste publikasjon er artikkelen "The changing value of vigorous activity and the paradox of utilising exercise as punishment in physical education" i *Physical Education and Sport Pedagogy* (2016).

AUTHOR BIOGRAPHY

Gunn Engelsrud (PhD) is Professor of Health Science at the Department of Physical Education and Pedagogy at The Norwegian School of Sport Sciences. She was Head of Department from 2008-2016. Engelsrud is qualified both as a physiotherapist and as physical education teacher and has a PhD from the Faculty of Social Sciences, University of Oslo. She has special expertise in qualitative research, phenomenology, body appreciation, dance and exploratory movement, gender and diversity. She tutors PhD students and works in several interdisciplinary research projects. Among her latest publication is the article "The changing value of vigorous activity and the paradox of utilising exercise as punishment in physical education" in *Physical Education and Sport Pedagogy* (2016).